

"האוניברסיטאות לא כשלו כמו מערכת החינוך. אולי בגלל זה קיצצו בתקציבין"

27.4.2010 | 06:47 מאת מוטי בסוק

<< "להשכלה הגבוהה ולאקדמיה בישראל אין הגנה בממשלה ובכנסת. האקדמיה מעצם טבעה היא א-פוליטית. אחת הבעיות שלנו היא שאנחנו לא יודעים איך ניגשים למערכת הפוליטית" - כך אומר ד"ר מאיר צדוק, מנכ"ל האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

האקדמיה הלאומית היא מוסד שאחראי על קידום הפעילות המדעית בישראל ועל ייעוץ לממשלה בענייני מחקר ותכנון מדעי. חברים בה כ-100 מדענים ישראלים מובילים הנבחרים לכל ימי חייהם על ידי האסיפה הכללית של האקדמיה. צדוק, שאינו מורגל בשיחות עם עיתונאים, אומר בכאב: "בשנים

האחרונות

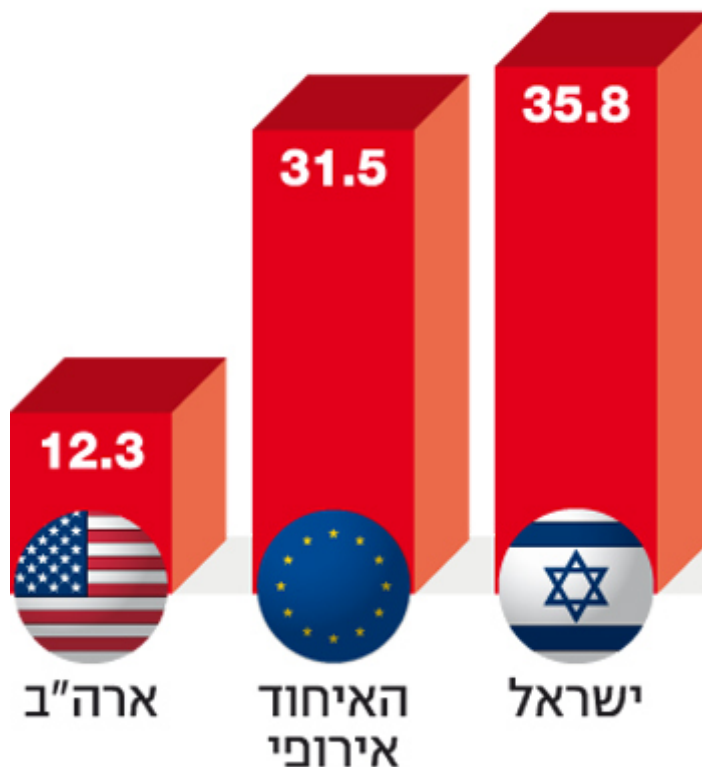
היתה אוירה

אנטי-

אוניברסיטאית

ואנטי-

השקעה במחקר באחוזים מתקציב ההשכלה הגבוהה

מקור: OECD, 2008

אינטלקטואלית בממסד וגם בחלק מהציבור. בשנה האחרונה אני רואה כי המערכת הממשלתית מתחילה להכיר בפגיעה באקדמיה. זה מתבטא בדיבורים על פגיעה במחקר ובאוניברסיטאות ועל הצורך לתמוך בהם ולהגדיל תקציבים".

את תקוותו לעתיד האקדמיה תולה צדוק בתוכנית הרב-שנתית שמכינה הוועדה לתכנון ולתקצוב (ות"ת) של המועצה להשכלה גבוהה (מל"ג). "ות"ת מנהלת כעת משא ומתן עם האוצר על תקציב האקדמיה ב-2011 ו-2012. התחושה היא

שיש כעת רצון באוצר לתמוך בנו. הקמת מרכזי המצוינות על ידי הממשלה באחרונה, להחזרת אנשי אקדמיה מובילים מחו"ל, היא צעד בכיוון הזה. ות"ת מכינה תוכנית רב-שנתית ויש לקוות שהאוצר יבוא לקראתה.

צריך לזכור שמודל התקצוב של ות"ת מחלק כסף לפי תפוקות ולא לפי מספר העובדים, כמו במשרדי הביטחון והחינוך למשל", אומר צדוק, שהדוקטורט שלו על מימון מערכת ההשכלה הגבוהה בבריטניה שימש כעזר למודל התקצוב של ות"ת. "אין אף גוף ציבורי בישראל שמחלק תקציבים לפי תפוקות, כלומר לפי איכות ורמת התוצאות, והמודל הזה עובד. חלק ממודלי התקצוב שלנו, שנבנו ב-40 השנים האחרונות, הפכו למודלים לחיקוי בארה"ב ובאיחוד האירופי. דרכי ושיטות המימון של המערכת המדעית בישראל הן היחידות בארץ המתנהלות על פי קריטריונים של תחרות חופשית ושל שקיפות מרבית".

צדוק גם מעודד מהשינוי התודעתי שמתחולל בשטח: "ביוני 2009 האוצר ניסה, בחוק ההסדרים החדש, לפגוע בצורה קשה באקדמיה. בתגובה נערך באוניברסיטת תל אביב כנס חירום. מאז שאני במערכת לא ראיתי התגייסות כזו. הגיעו מאות אנשים ובהם מספר שרים, חברי כנסת, ראשי האוניברסיטאות, מרצים וסטודנטים. אנחנו צריכים לנצל את המומנטום".

"אין מסר ברור אחד"

צדוק נחשב לאחד המומחים המובהקים בישראל לכלכלת אקדמיה ולהתפתחות תקציב ההוראה והמחקר במוסדות האקדמיים בישראל. באחרונה אף הוציא ספר בשם "מימון מערכת ההשכלה הגבוהה והמחקר המדעי בישראל".

"האוניברסיטאות הקדימו את המדינה", מסביר צדוק שידוע כהיסטוריון של המערכת האקדמית בישראל. "הטכניון הוקם ב-1924, האוניברסיטה העברית ב-1925. כשקמה המדינה האוניברסיטאות התקיימו כיישיות עצמאיות שקיבלו תקציב ישירות מהאוצר. במשך השנים המדינה הבינה כי בהיקפי התמיכה שלה לאקדמיה צריך לקום גוף מתווך ולכן הוקמה ות"ת ב-1974. במשך השנים היא התפתחה כרגולטור מטעם המדינה על תקציבי האקדמיה".

"האקדמיה הלאומית למדעים, לפי חוק, היא גוף מייעץ ולא גוף מממן", מסביר צדוק את ההבדל בינה לבין מל"ג, שאחראית בין היתר על הקמת מוסדות אקדמיים וקיבלה עם השנים חיזוק למעמדה שהוחלט להכפיף את ות"ת אליה. "בפועל, מתוך דאגה למערכת ההשכלה הגבוהה, האקדמיה הפכה לגוף מממן על ידי הקמת הקרן הלאומית למדע", אומר צדוק. "ב-1995 הקרן הפכה לעמותה עצמאית שרוב תקציבה, כ-350 מיליון שקל בשנה, בא מוות"ת וחלק מתרומות. הקרן מממנת 60% מהמחקר התחרותי בישראל (מחקר המצטיינים) על ידי הענקת מענקים למחקר בסיסי במדעי הטבע, החברה והרוח".

לדברי צדוק, האקדמיה בישראל ידעה שלוש תקופות של קיצוצים בתקציבה ב-40 השנים האחרונות. "מפעם לפעם מצטבר כעס על האוניברסיטאות בממשלה, באוצר, אין לי כל הסבר מדוע, והמערכת חוטפת מכות חזקות", אומר צדוק. "אין לנו הגנה של המערכת הפוליטית. פוליטיקאים, בשיחות אתנו, הביעו פליאה על שאנחנו לא נוקטים צעדים קיצוניים כשפוגעים בנו שלא בצדק. אבל זה לא אנחנו. אנחנו מתקשים גם במגעים עם התקשורת. זה מפגש שזר לאיש מדע".

צדוק מודה כי חלק מהבעיה נטועה בחילוקי דעות פנימיים בקהילה המדעית. לדבריו, "הדבר בא לידי ביטוי במפגש עם גורמים חיצוניים משפיעים, כמו בישיבת ועדת המדע של הכנסת לפני כשלושה חודשים. מי שיקרא את פרוטוקול הישיבה יראה כי הקהילה חלוקה בדעותיה. אפילו אני לא ידעתי מה הם רוצים. אנשים מאוד אינטלגנטיים ואין להם מסר ברור אחד". לפי צדוק פתרון אפשרי הוא מינוי מנכ"ל לוועד ראשי האוניברסיטאות שיידע להציג את דרישות מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל. "האוניברסיטאות והמכללות צריכות לדבר בקול אחד. כיום הן כל הזמן רבות וזה עובד נגדן".

לצדוק ברור שצריך להגדיל את תקציבי ההשכלה ובד בבד לשפר את התהליכים של מימון המדע. "כיום רק 8% מתקציב ההשכלה הגבוהה מחולק על בסיס של

הצטיינות מדעית, קבוצתית או אישית. באנגליה שליש מהכספים להשכלה הגבוהה ניתנים על בסיס מצוינות ושני שליש דרך ות"ת. יש להגדיל בהדרגה את חלוקת התקציב על בסיס של מצוינות, ב-0.5%-1% בשנה. כך יינתנו יותר כספים על בסיס אובייקטיבי של מצוינות".

צדוק משוכנע שוות"ת מנוהלת טוב יותר ממערכות מקבילות אחרות בישראל. "לא כל השנים היו גירעונות באוניברסיטאות. רוב השנים הניהול היה נכון. המטלות שהטילו על המערכת בשנים האחרונות חייבו גם מימון, והוא לא בא. כשעזבתי את ות"ת ב-1987 היו באוניברסיטאות 4,200 חברי סגל במסלול הרגיל. זה מספרם גם היום, אף שמספר הסטודנטים גדל ב-90 אלף. הנתון הזה מסביר היטב את מה שקרה לאקדמיה בישראל בעשרות השנים האחרונות".

אתה חושב שהמערכת הפוליטית שונאת אתכם?

"לא הייתי משתמש במינוח הזה. מצד אחד אנחנו קרובים למערכת הפוליטית בצד המקצועי. מצד שני אנחנו לא מביאים לה קולות. ייתכן שהממשלה והכנסת פגעו באקדמיה כי ראו שלמרות כל הקיצוצים ולמרות התשתיות שלא הורחבו המערכת מתפקדת. האוניברסיטאות לא כשלו כמו מערכת החינוך - הן נותנות תפוקה ושומרות על מעמדן הבינלאומי".